

УДК 316.77:004.92:621.397.13

КОМП'ЮТЕРНІ ЗАСОБИ У ЖАНРОВІЙ СИСТЕМІ ТЕЛЕЖУРНАЛІСТИКИ

Шевченко О.В.

Запорізький класичний приватний університет, м. Запоріжжя, Україна

У статті систематизовані оригінальні здобутки графічної образності в інформаційних, аналітичних і художньо-публіцистичних телевізійних жанрах та їх різновидах.

Ключові слова: комп'ютерна графіка, образність, жанри, інформаційні, аналітичні, художньо-публіцистичні, жанрові різновиди.

Постановка проблеми. Історично сформовані жанри телевізійної журналістики з відповідними структурами, способами засвоєння фактичного матеріалу, його відображення в усьому їх багатстві та розмаїтті, маючи усталені формозмістові ознаки, все ж змінюються, оновлюються, модифікуються. У цих еволюційних процесах значну роль відіграє комплекс моделей застосування комп'ютерної візуалізації абстрактних змістів, видів анімацій, зображень, законів композиції – симетрії, перенесення, пропорційності, масштабності, контрасту, нюансу, ритму.

Вивченню й аналізу тенденцій їх розвитку ще не було присвячено спеціальних, ґрунтовних робіт, хоча частково їх розглядали телевізійні журналістикознавці З. Дмитровський [3], Г. Кузнецов [5], А. Яковець [9]. Такі прогалини в наукових знаннях сьогодні створюють наукову проблему, оскільки новітні інфографічні технології є активною ділянкою української телевізійної журналістики, впливовими засобами соціальних комунікацій.

Мета статті – систематизувати оригінальні здобутки графічної образності в інформаційних, аналітичних і художньо-публіцистичних телевізійних жанрах та їх різновидах. Відповідно до мети були поставлені такі *завдання*: продовжити теоретичні розвідки щодо модифікування формозмістових структур телевізійних жанрів; виявити зміни, що розкривають особливості еволюції використання графічних засобів у телевізійній практиці; науково обґрунтувати вимоги до якості комп'ютерної графіки з погляду журналістикознавства; визначити комплекс моделей застосування електронної візуалізації абстрактних змістів, видів зображень, законів композиції в кожній групі жанрів; обґрунтувати необхідність підвищення загальної комп'ютерної грамотності творчих колективів телебачення та розробки відповідних допоміжних методик.

Результати. Впровадження комп'ютерної інфографіки у журналістську діяльність вносить істотні технологічні зміни в редакційну роботу, сприяє підвищенню рівня творчої компетентності сучасних фахівців, вимагаючи від них оволодіння принципово новими навичками пошуку та використання джерел

професійної інформації, аналітики й образного зображення, задоволення об'єктивної потреби посилення інфографічних складників телепродукції.

Дифузійний процес телевізійних жанрових новацій розширює можливості пізнання та інтерпретації фактів, подій, явищ, виявлення типових рис, досягнення необхідного ступеня узагальнення, безпосереднього вираження особистості автора, його бачення реальності, ставлення до різних проблем і поєднання наукового та художнього способів осягнення світу, що в цілому визначають змістоформові особливості твору. Нові жанрові утворення, форми (синтетичні, гібридні) потребують ідентифікації і внесення відповідних коректив у існуючі класифікації жанрів.

Розрізняючи телевізійні жанри “за характером відображуваного об'єкта дійсності, конкретним призначенням жанру у розв'язанні поставленого завдання, масштабом охоплення дійсності і, відповідно, масштабом висновків і узагальнень, характером літературно-стилістичних засобів”, З. Дмитровський до перелічених ним ознак правомірно додає і “характер виражальних засобів, за допомогою яких візуально вирішують журналістський задум” [3, с. 67].

Незважаючи на розвиток телевізійної знімальної та записувальної техніки, поки що практично найоперативнішим видом інформування телеаудиторії є усне повідомлення. Воно доцільне в інформуванні про події та явища, що зримо не розвиваються у просторі (продуктивність праці, її ефективність, економія коштів, зростання кількості кандидатів наук у вищих тощо), також про різні зіставлення виораних чи засіяних масивів, ділянок, будівельних процесів тощо.

Їхне словесно-візуальне подання завдяки додатковим жанротвірним засобам розширює можливості для забезпечення його ясності й чіткості. Достовірність повідомлень збільшують посилення на джерела інформації: у рухомих рядках називаються телеграфні агентства, прес-центри, газети, радіостанції.

Переконливішим і повнішим роблять *інформаційне повідомлення* текстові виклади подробиць. Розвивають і збагачують його текстові переліки: назв міст, часові позначення у розкладах руху поїздів, автобусів, літаків; прізвищ та імен постраждалих у надзвичайних ситуаціях, дорожньо-транспортних пригодах.

У телевізійних новинах “деякі комплексні історії можуть бути зрозумілішими тоді, якщо уяву не відволікатиме” “споглядання обличчя” ведучого (“балакаючої голови”), “може полегшити сприйняття того, про що він говорить”, а “наступним візуальним кроком від балакаючої голови є її поєднання із графікою” [7, с. 308]. Наприклад, М. Стівенс наводить таку ілюстрацію: “Ведуча новин КНWB-TV Шері Вільямс говорить про конструкцію дороги, а збоку біля її голови – малюнок із зображенням швидкісної автостради. Ця картинка не дає глядачам особливо багато інформації, але вона допомагає зосередитися на сюжеті..., зробити кадр цікавішим” [7, с. 308-309]. Цей прийом збагачено тележурналістикою багатьох країн.

М. Стівенс вважає, що “існують чотири способи, за допомогою яких у новинах можна використати графіку: титри, проекція, рамки, комп'ютерна графіка” [7, с. 309].

У повідомленні, сюжеті ім'я і посаду героя можна вивести на екран у вигляді тексту під його зображенням, не озвучуючи його. За М. Стівенсом, “це дуже раціонально” [7, с. 309]. *Титри* як найпростіша форма графічного зображення у

вкомпонованих у сюжети уривках з інтерв'ю чи висловах людей, коли вони говорять на камеру – синхронах, на багатьох телеканалах з'являється на екрані протягом кількох секунд ім'я автора. Так само титруються кореспонденти й ведучі новин, навіть “зірки”.

Варто керуватися тим, що “часто найцікавіше в новинах – це люди: діячі шоу-бізнесу, знаменитості, відомі політики, представники еліти, ті, кого ми знаємо на відстані, і про кого ми хочемо дізнатись через власну цікавість, заздрість, захоплення, антипатію чи симпатію, люди, через яких ми компенсуємо нестачу емоцій у власному житті, або чий вчинки і рішення впливають на наше буття і формують його” [1, с. 38].

Крім імен людей, у титрах подаються назви місць, дати, спортивні рахунки, показники часу, відстаней, висоти у змаганнях та інша статистика, яку можна вивести на екран у той час, як продовжується розповідь ведучого і відеоряд.

Телеканали ОРТ, ICTV, СТБ використовують титри для позначення місця події, адреси й часу, відеокадрів із архіву чи прямого ефіру, посилання на джерела – в кутку екрана.

В *інформаційних тележанрах*, основне призначення яких – оперативно відображати події, факти, явища переважає подієва інформація, яка здебільшого стосується лише якоїсь однієї ситуації, одиничного факту. “Інформаційні жанри відповідають емпіричному (фактологічному) рівню осягнення і відображення реальної дійсності” [3, с. 182].

За З. Дмитровським, “до інформаційних тележанрів належать: усне повідомлення, відеосюжет, звіт, інтерв'ю, репортаж, огляд подій, коментар (інформаційний різновид)” [3, с. 182].

Інфографіку може містити *коментоване повідомлення* як “різновид телевізійного усного повідомлення, яке використовують з огляду на ймовірність небажаного тлумачення або ж поверхового його сприйняття, складається з інформаційно-констатувальної та пояснювальної частин” [3, с. 183]. У ньому “картинки можна зменшувати, обертати і перегортати як книжні сторінки. Один кадр може змітати інший з екрану, можна використовувати багато видів “зникнень”, “розчинень” і “накладень” [1, с. 384].

Інфографіка допомагає широко й різнопланово передати подію в “одному з найсинтетичніших жанрів телевізійної інформації” – *звіті*, в якому “синтетичність виявляється в органічному переплетенні усних та відеоповідомлень” [3, с. 77]. Аудіовізуальним звітам про важливі громадсько-політичні та масові заходи (з'їзди, конференції, наради, мітинги, зустрічі, збори тощо) “властива більша, порівняно з відеозаміткою, деталізація повідомлення” [3, с. 176]. Наприклад, діаграми порівнянь у вигляді стовпчиків показують зростання кількості учасників різних заходів за роками і віковими групами.

На телебаченні *інтерв'ю* як “записана або прямоефірна розмова тележурналіста з компетентною особою” “має кілька різновидів, а саме: інтерв'ю як складова й органічна частина відеосюжету (репортажу), цілісне інтерв'ю як окремий матеріал інформаційної чи будь-якої іншої телепрограми і самостійне, окреме від інших передач інтерв'ю” [3, с. 181].

Нами встановлено низку збагачень засобами інфографіки *цілісного інтерв'ю*, що його “завжди будують у формі запитань журналіста-інтерв'юера і відповідей на них запрошеної на інтерв'ю особи” [3, с. 79] як окремого матеріалу інформаційних програм “Новини” (Перший національний канал), “Підсумки” (ТРК “Ера”), “ТСН” (1+1), “Подробиці” (Інтер), “Факти” (ICTV), “Вікна” (СТБ).

Поділяючи думки дослідників, що *коментар* на телебаченні може бути, як і інтерв'ю, методом і жанром, що в одному випадку він виконує переважно інформаційну функцію, в іншому – аналітичну, ще в іншому – публіцистичну, виокремлюємо визначення: “За насиченістю відеоряду коментарі бувають ілюстрованими й неілюстрованими” [3, с. 81]. В *ілюстрованих коментарях* журналістові “у твердженнях, особливо економічного напрямку, доводиться оперувати цифрами, посилатися на статистичні дані” [3, с. 104]. Роз'яснити їх, порівняти, перевести у відомі, такі, що легко й емоційно сприймаються, величини, допомагають інфографічні засоби – різновиди діаграм (колова, пелюсткова, теплова), креслення, схеми.

Націленість на дослідження, тлумачення подій, ситуацій, процесів, пошуки зв'язків між ними, оцінювання їх, намагання прогнозувати наслідки зумовлюють постійний розвиток, адаптацію до нових творчих завдань групи *аналітичних жанрів*.

Проникнення їх авторів у суть явища, порівняння різних точок зору, глибина підходу “найбільше притаманні тим, хто не перебуває під тиском стереотипів і не відступає перед складністю проблеми, яку досліджує, та причин, що її породили” [9, с. 87-88].

У *коментарі* як “власній думці на телеекрані компетентної людини (журналіста або фахівця з іншої галузі) про події, факти, явища” жанрова специфіка “полягає в безпосередності спілкування, можливості органічного поєднання слова і зображення...” [3, с. 183]. Візуалізація даних в аналітичних передачах “Країна якості”, “Діловий світ” (Перший національний канал), “Квартирне питання” (ICTV), “Знак якості” (1+1) нерідко має всі три її шари: образи першого плану – зображення з накладанням розмітки й даних; виноска, кольорові та шрифтові виділення; цитати й цифри.

Оскільки масштабності й емоційності у *художньо-публіцистичних* жанрах досягають завдяки символам, аналогіям і асоціаціям, що “дають змогу зіставляти, порівнювати або й розкривати факти іншого ряду, безпосередньо не пов'язані з даними, але такими, що проливають нове світло на основну думку, поглиблюють її” [3, с. 111], вони можуть виявлятися у часі: інфографіка (ілюстрації, заставки, малюнки) в *портретному нарисі* допомагає у створенні екскурсів у минуле і створенні роздумів про майбутнє; в *проблемному нарисі* – у переходах від місцевого факту до роздумів про життя держави, людство і світ; в *есе* – у глибині сутності: від факту до внутрішнього змісту, від явища до визначення специфіки процесу чи й закономірності.

Висновки. Як показує аналіз, комп'ютерна графіка підсилює й урізноманітнює ідею й концепцію творів різних жанрових груп, наочно й зрозуміло пояснює глядачеві складні поняття, процеси, забезпечує переконливість суджень, емоційне й

естетичне комбінування слів і зображень, відеоряду. Як складний, але перспективний вид зображення вона забезпечує нові можливості творчих досягнень телевізійної журналістики.

Список літератури

1. Бойд Е. Ефірна журналістика: технології виробництва ефірних новин. – 5-е вид. / Пер. з англ. О.О. Колот / Ендрю Бойд. – К.: Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2007. – 429 с.
2. Ворошилов В.В. Журналистика. Базовый курс: [учебник]. – 5-ое изд. / В.В. Ворошилов. – СПб: Изд-во Михайлова В.А., 2006. – 640 с.
3. Дмитровський З.Є. Телевізійна журналістика: [навч. посібник]. – Вид. 3-тє, доповн. / З.Є. Дмитровський. – Львів: ПАІС, 2009. – 224 с.
4. Квіт С. Масові комунікації: [підручник] / С. Квіт. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – 206 с.
5. Кузнецов Г.В. ТВ – журналистика: критерии профессионализма / Г.В. Кузнецов. – М.: Изд-во РИП – холдинг, 2002. – 220 с.
6. Основы творческой деятельности журналиста: [учебник] / Ред. – сост. С. Г. Корконосенко. – СПб: Знание, 2000. – 272 с.
7. Стівенс М. Виробництво новин: телебачення, радіо, інтернет. / Пер. англ. Н. Єгоровець. / Мітчел Стівенс. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – 407 с.
8. Шаповал Ю.Г. Телевізійна публіцистика: методологія, методи, майстерність: [монографія]. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2002. – 233 с.
9. Яковець А.В. Телевізійна журналістика: теорія і практика [підручник] / А.В. Яковець. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2007. – 240 с.

Шевченко О.В. Компьютерные средства в жанровой системе тележурналистики // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2011. – Т.24 (63). – №4. Часть 1. – С.116-120.

В статье систематизированы оригинальные обретения графической образности в информационных, аналитических и художественно-публицистических телевизионных жанрах и их разновидностях.

Ключевые слова: *компьютерная графика, образность, жанры, информационные, аналитические, художественно-публицистические, жанровые разновидности.*

Shevchenko O.V. Computer facilities in genre system of tv journalism // Uchenye zapiski Tavricheskogo Natsionalnogo Universiteta im. V.I. Vernadskogo. Series «Filology. Social communicatios». – 2011. – V.24 (63). – №4. Part 1. – P.116-120.

In the article the original findings of graphic vividness are systematized in informative, analytical and artistic-publicism television genres and their varieties.

Key words: *computer graphics, vividness, genres, informative, analytical, artistic-publicism, genre varieties.*

Поступила до редакції 29.06.2011 р.